THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאַל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS

דייטשלאנד'ס פּראָטעסט און פּוילענס ענטפער

זשענעוואַ, אָט די שטילע פראַנצויזיש־רעדענדע שווייצאַרישע שטאָדט, וועלכע ליגט ביי דער אוועדע (לייק) מיט'ן זעלבען נאָמען, זוועלכע איז פון נאָך דער מלחמה אָן געוואָרען דער צענטער פון דער וועלט־פּאָליטיק, א דאַנק דעם וואָס עס איז דאָרטען די הויפּט־קוואַרטיר פון דער פעלקער־ליגע, האָט אין די לעצטע יאָרען שוין געהערט געניג קלאָגעס פון איין מלוכה גע־גען דער צווייטער אין דאַריבער די קלאָגע, וועלכע איז דאָרטען געמאַכט געוואָרען לעצטע וואָך קיין נייעס נים, אָבער די וויכטיגקייט באַשטייט מיט דעם, וואָס מיט־דער באַטרעפענדער אָנקלאָגע איז פאַרקניפּט אין פאַרבינ־דען דער גאַנצער פלאַנטער, וואָס מען רופט אָן וועלט־פּאָליטיק.

דר. קורציוס, דייטשלאַנד'ס אויסערן מיניסטער, האָט לעצטע וואָך אָנגעקלאָגט פּוילען פאַר דער פעלקער־ליגע צוליעב דעם, וואָס פּוילען באַ־האַנדלט זייער שלעכט די דייטשע מינאָריטעט אין אייבער־שלעזיע, א באַ־האַנדלונג וואָס איז די גרעסטע שאַנדטאַט, אין וואָס ברענגט צו דעם, אַז פּיעלע דייטשען מוזען זיך פון דאָרטען צולויפען.

פּוילענ'ס אויסערן מיניסטער, זאַלעסקי, וועלכער האָט די קלאָגע אויס־געהערט, האָט שפּעטער געזוכט צו פאַרענטפערען זיין לאַנד מיט דעם, אַז די אָנקלאָגע איז איבערגעטריבען, אָבער נים וויכטיג זענען דאָ די קלאָגעס און די תשובות, נאָר וואָס די צוויי לענדער זענען דייטשלאַנד און פּוילען.

דייטשלאַנד איז דאָס לאַנד, וואָס איז דער גרעסטער שייר לעזאַזל פונ'ם וועלט־קריעג. אין דעם איצטיגען עקאָנאָמישען קריזיס, דייטעש דייטשלאַנד אַמשטאַרקסטען, צוליעב די רעפּעראַציע־צאָלונגען, וועלכע זי מוז צאָלען, און אירע פריערדיגע שנאים רעכענען זיך נאָר נים מיט דעם, צי די צאָלונגען קענען יאָ אָדער נים געמאַכט ווערען. דייטשלאַנד לעבט עקאָנאָמיש איבער דעם גרעסטען קריזיס, דער היטלעריזם ווערט פאַר־שטאַרקט פון טאָג צו טאָג, אָבער מען הערט זיך נים צו צו איר ווייגערעריי, ווייל אירע אַמאָליגע שונאים האָבען מורא, אַז טאָמער וועט מען עטוואָס נאָכגעבען דייטשלאַנד, וועט איינפאַלען דער גאַנצער בנין, אויף וועלכען עס שטיצט זיך דער ווערסאַילער פריעדען.

און פּוילען ווייסט, ווי אַזוי די שטאַרקע מלוכות, באַזונדערס פראַנ־רייך, באַנד צו צו דייטשלאַנד, פירט זי דאַריבער אָן אַנטי־דייטשע פּאָ־ליטיק, און זוכט צו הערען, אַז דייטשלאַנד וויל ביי איר אָפּנעמען דעם קאָ־רידאָר אייבער־שלעזיע א. ד. נ., און דערווייל אונטערדריקט זי אירע דייטשע איינוואוינער.

נים עס זיך שוין אַזוי א לענגערע צייט, ענדליך האָט דער בלאָמער געפּלאַצט, און דייטשלאַנד האָט אָנגעקלאָגט פּוילען פאַר'ן פעלקער־בונד.

און דער לעצטער שטייט יעצט פאַר'ן רעטעניש — וועמען צו פאָל־גען?

צוהערען זיך צו דייטשלאַנד'ס קלאָגעס, וועלכע זענען נאָך דערצו באַ־גרינדעט אויך, ווייל פּוילען אונטערדריקט דאָך נים נאָר צי דייטשען, נאָר אַלע מינאָריטעטען אירע, מיינט דאָך אויפהויבען געגען זיך פראַנקרייכ'ס צאָרן און כעס, נים צוהערען זיך וויידער, מיינט אַזוי אָפען זיך שטעלען אויף דער זייט פון די באַדריקער.

דייטשלאַנד פאַרלאַנגט אין אונטערזוכונג, אָבער דאָס קען נאָך פירען צו דער אינטערזוכונג אויך פון אַנדערע קריזודעס. וואָס דייטשלאַנד האָט, און דאָס וועט מיינען צו משעפען זיך מיט'ן ווערסאַילער שלום־אָפּמאַך, און פאַר דעם שרעקען זיך אַלע, ווייל זיי ווייסען דאָך, אַז דייטשלאַנד וויל דאָס.

און אַזוי ווערט די יעצטיגע זיצונג אוועקגעשטעלט פאַר א ניי פראָ־בלעם — יאָ נאָכגעבען אָדער נים נאָכגעבען?

און פאַר זיי איז שלעכט אַז אַזוי און אַז אַנדערש.

א שריט נעענטער צו דער פאַרוויר־קליבונג פון פאַרזיכערונג פאַר אַרבייטסלאָזע

עס ווייזט אויס אַז האַנדאַרייבל בענעט מיינט ערנסט מיט זיין פאַרלאַנג צו באַטראַכטען דעם פלאַן וועגען איינפירען אַ סיסטעם פון אַרבייטסלאָזען אינשורענס אין קאַנאַדע, וואָרים ווען ער וואָלט נים געהאַט אין זינען צו טאָן עפּעס אין דער הינזיכט וואָלט ער איינגעטליך געקאָנט אָפּשטעלן דער דעפּוטאַציע פון דעם קאַנאַדער טרעדס אין לייבאָר קאָנגרעס מיט א פאַרד־ווען ענטפער אין דער ענין וואָלט — פאַר אים, געווען פאַרענדיגט.

דער פרעמיער האָט אָבער נים אַזוי גטעמן, נאָר ער האָט געגעבען דער דעפּוטאַציע אַז ער וועט אונטערזוכען די זאַך און אויפ'ן גרונט פון דער אונטערזוכונג וועט ער נאָכדעם האַנדלען. דער פרעמיער האָט דערביי אויס־געדריקט זיין מיינונג אַז דער פלאַן, לויט ווי ער איז פאָרגעשלאָגען געווא־רען פון דעם קאָנגרעס איז דער פראַקטישסטער. דער דאָזיגער פלאַן באַ־שטעהט אין דעם אַז צום "אַנעמפּלאָיטמענט אינשורענס פאָנד" זאָל בייגע־שטייערט ווערען פון דער רעגיערונגס קאַסע, פון די באַלעבאַטים און פון די אַרבייטער.

פון דעם לעצטען איז ווידער־אַמאָל צו דריינגען אַז דער פרעמיער מיינט ערנסט מיט זיין פאַרזוך צו געבען די קאַנאַדער אַרבייטער א סיסטעם פון אַרבייטסלאָזען אינשורענס. אָדער צו איינפירען א סיסטעם, וועלכער איז ענליך צום באַרימטען "דאָול סיסטעם". לויט ווי עס עקזיסטירט היינט צו־טאָג אין ענגלאַנד.

עס איז נאָר קיין ספק נים אַז די קאַנאַדער אַרבייטער האָבען די דאָ־זיגע נייעס איפגענומען מיט באַזונדערער צופרידענהייט, און מיט דער האָפענונג אַז דער פרעמיער וועט נים בלייבען שטעהן בלויז ביי די ווערטער, נאָר ער וועט באַוויזען משמשות'דיגע מעשים. עס איז אָבער כדאי צו דער־מאָנען זיך, אַז אויב די אַרבייטסלאָזע אינשורענס סיסטעם וועט, סוף־כל־סוף ווערען א פאַקט אין קאַנאַדע, דאָן וועט עס זיין צום קרעדיט נים דוקא פון דער רעגיערונג. נאָר פון דער קאַנאַדער אַרבייטער באַוועגונג, וועלכע האָט לאַנג און אונערמידליך געפאָדערט און געקעמפט פאַר דער עמאַנ־סיפּאַציע פון אַזאַ סיסטעם אין לאַנד.

אינזער אידישער אַרבייטער פאַרטרעטער אין פעדעראַלען פאַרלאַ־מענט, א. א. הייפּס, האָט נאָך ביי דעם פריערדיגען פאַרלאַמענט געפאָדערט פון דער רעגיערונג א באַשיצונגס־סיסטעם פאַר קאַנאַדער אַרבייטער, אין פאַל זיי ווערען אַרבייטסלאָז. אָבער עס זענען דאַמאָלסט געווען געגנג גע־נער צו דער דאָזיגער פאָדערונג. וועלכע האָבען דוקא געזוכט צו באַגרינדען זייער געגנערשאַפט אויף דער נים־געזעצליכקייט פון דער זאַך. זיי האָבען געפּרואווט אַנווייזען אַז לויט'ן בריטיש־נאָרט־אַמעריקען עקט איז אַזאַ סיס־טעם נים־געזעצליך אין קאַנאַדע. און הייפּס האָט דאָן געפאָדערט אַז, אויב אַזוי, זאָל דער "בריטיש־נאָרט־אַמעריקע עקט" אַמענדירט ווערען צו דער־מעגליכען דאָס איינפירען דעם אַרבייטסלאָזען אינשורענס סיסטעם אין קאַנאַדע.

ביי דער לעצטער יערליכער קאָנווענשאָן פון דעם קאַנאַדער טרעדס און לייבאָר קאָנגרעס איז עס אויך אַרויסגעשטעלט געוואָרען אַלס איינע פון די הויפּט פאָדערונגען פון דער דאָזיגער אָרגאַניזירטער קאַנאַדער אַרבייטער קערפּערשאַפט, דאָס איינפירען פון אַן "אַנעמפּלאָיטמענט אינשורענס" סיס־טעם אין קאַנאַדע. און ענדליך האָט די רעגיערונג, ווייזט אויס, אויך איינ־געזעהן די פּראַקטישקייט פון דעם און האָט ביים נאָכגעבען דעם פאַרלאַנג.

באַריהמטע אַמעריקאַנער וועלכע באַהאַל־טען זיך אויס פון אַנקעל סעם

זיי וואָלגערען זיך אַרום אין אייראָפּאַ און האָבען מורא צוריקצוקומען אהיים.

א גרויסע צאָהל פּראָמינענטע אַמע־ריקאַנער וואָלגערען זיך זינט יאָהרען אַרום אין אייראָפּאַ, צוזאַמען מיט זייערע "לאַנדסלייט" וואָס באַלאַנגען צום גע־פעהרליכסטען קראָם פון פאַרברעכער אין אַמעריקע. דיעזע מענער געפינען זיך נים אין אייראָפּאַ אויף לוסט־רייזעס, נאָר זיי באַהאַלטען זיך דאָרט אויס, ווייל זיי האָ־בען מורא צוריקצוקומען קיין אַמעריקאַ, וואו די פּאָליציי וואַרט אויף צו קענען זיי צושטעלען אין געריכט אויף פאַרשיעדענע קרימינאַלע קלאָגען.

עס ווערען נעבראַכט אינטערעסאַנטע פאַקטען וועגען א צאָהל אַמעריקאַנער, וועלכע באַהאַלטען זיך איצט אויס פון זייער איינען לאַנד אויס מורא, אַז זיי וועלען אַרעסטירט ווערען אַזוי שנעל ווי זייערע פיס וועלען באַריהרען אַמעריקאַ־נער באָדען.

איינער פון זיי איז דאָס י. באַרטאַן 50 יאָהר אַלט, וועלכער איז אַפּראַשוואַנ־דען גווואָרען אין 1926, באַלד נאָכדעם ווי א דזשורי האָט איהם אינדיטייטער פאַר באַנוצען זיך מיט דער פּאָסט אָפּיס אָנצו־פיהרען א סטאַק שווינדעל. א מאַנאַט נאָכדעם ווי ער איז אַוועק, האָט א פעהר־גער פאָסט אָפּיס קלערק אויסגעפונען, אַז ער באַקומט פאָסט אין סענטס רידזשיס האָטעל, מעקסיקאַ סיטי. די אַמעריקאַנער פּאָליציי האָט זיך ערקונדיגט וועגען דעם אַן עס האָט זיך אַרויסגעזייט צו זיין אמת אָבער מען האָט איהם נאָר נים געקענט טהאָן, ווייל זיין פאַרברעכען איז פון סאָרט אַז מען קאָן איהם צוליעב דעם נים אויסליפערען פון אַן אַנדער סטייט.

באַרטאַן האָט געוואונדערט, אָבער דאָס וואַכאַמע אויג פון דער אַמעריקאַנער געהיים פּאָליציי האָט איהם נאָכגעפאָלגט, מען האָט געוואוסט אַז ער איז אין פלאָ־רידאַ. אין נים מעקסיקאַ און אַז אין 1930 האָט ער זיך אַריבערגעקליבען קיין לאָנ־דאָן. אָט אַזוי וואַנדערט באַרטאַן אַרום א מיידערער פון איין לאַנד אין צווייטען און ער קאָן אַפילו נים טראַכטען וועגען צו־ריקפאָהרען אהיים, ווייל אַזוי שנעל ווי ער וועט נאָר אַרויסשטיגען אויף דער שיף, וועט ער אַרעסטירט ווערען פון די אַמעריקאַנער אימיגריישאָן אָפיסערס.

א צווייטער פּראָמינענטער אַמעריי־קאַנער, וועלכער בעהאַלט זיך זינט יאָה־רען אויס אין דייטשלאַנד, איז גראַוואַר קלינוואַלד בערנדאַל, דער זוהן פון דעם פאַרשטאַרבענעם מיליאָנערסקען ברויער, אין 1927 אין בענדאַל נעקומען צום אַמע־ריקאַנער קאָנסול אַרויסנעהמען א וויזע קיין אַמעריקאַ, אָבער דער קאָנסול האָט איהם ערקלערט אַז ער קאָן קיין וויזע נאָך אַמעריקאַ נים קריגען און אַז מען וועט איהם אויך נים געבען קיין פּאַס־פּאָרט אַרויסצופאָהרען פון דייטשלאַנד ווייל די אַמעריקאַנער רעגיערונג זוכט איהם אויף דער קלאָגע פון קאָנספּיראַרי נעגען איהר און דער אַמעריקאַנער קריגס דעפּאַרטמענט זוכט אים אַלס א "סלעקער" פאַר אַרויסדרעהען זיך פון דעם דרעפּט. אין 1920 איז בערנדאַל'ן געלונגען צו קומען אהיים, אָבער נים אַזוי גטעמן. נאָר ער האָט געגעבען כאַפּט און פאַראורטייל צו 5 יאָהר אין פריזאָן. נאָכדעם ווי ער איז אָפּגעזעסען עטליכע מאָנאַטען אין פריזאָן, איז ער פון דאָרט אַנטלאָפען און די לעצטע 10 יאָהר געפינט ער זיך אין דייטשלאַנד, וואו די אַמעריקאַנער רעגיערונג קאָן איהם נאָר נים טהאָן.

צוויי מיליאָנערען, וועלכע זענען גע־ווען פאַרמישט אין דעם באַריהמטען אַמעריקאַנער אויל סקאַנדאַל, ווערען אויך אַרומגעזוכט פון דער אַמעריקאַנער רע־גיערונג. זייערע נעמען זיינען בלעקמער און אָניעל. זינט 1924 ווערען זיי אַרומ־געזוכט אַלס ערות. אין 1928 ווען דער אויל פּראָצעס איז פאָרגעקומען, האָט די נעהיים פּאָליציי פון אייראָפּאַ זיך געיאָגט נאָך דיעזע צוויי אַמעריקאַנער. בלעקמער איז ענדליך געפונען געוואָרען אויף א טריין וואָס איז געפאָהרען קיין מאַנאַקאָ און אָניעל אין א דערפעל נים ווייט פון פאַריז.

לויט א וואַראַנט פון דער רעגיערונג אויף דער קלאָגע פון נים באַצאָהלען איכ־קאָם טעקס האָט מען די צוויי אַמעריקאַ־נער אַרעסטירט אין פאַריז. אָבער די פאַ־ריזער פּאָליציי האָט געפּסק'ענט, אַז פאַר אַזאַ קלאָגע נים דאָס פראַנצויזישע געזעץ איהר נים דאָס רעכט אַרויסצושיקען אַן אויסלענדער צוריק אהיים פאַר א טרייעל.

זעהר א פאַשטעטישע קיים איז געווען דאָס אַנטלויפען פון דעם 48־יעהריגען באַנק קלערק, אייבערעם קאָרנילוס, פון עגנעלוואוד, אין ניו דזשערזי סטייט. ער איז געווען א פאַרהיידאַטער מאַן אין א פאָטער פון דריי קינדער. יאָהרענלאַנג האָט ער געאַרבייט פאַר דער סיטיזענס נעשאַנאַל באַנק און איז געווען באַקאַנט אַלס עהרליכער מאַן. אין 1915 איז קאָר־

(פאָרזעצונג אויף פּיידזש 6)

די וויענער ראַטשילדס קונסט־גאַלעריעס, א שאַצ־קאַמער פון דער וועלט

פון מ. טענענבלאַט

עס איז נים קיין נייעס אין דער וועלט, אַז אַלטע גבירים און ספּעציעל גנידישע אַריסטאָקראַטען האָבען אויך אָנגעזאַמעלט גרויסע רייכטימער פון קונסט.

ביי דער אַלטער אַריסטאָקראַטיע פון אַנדערע פעלקער איז עס א זעלבסטפאַר־שטענדליכקייט. זייערע קעניגע, גראַפען, פירשטען און הערצאָגען קולטיווירען פון דור־דורות די שעהנע טראַדיציע פון קונסט זאַמלונג.

פאַראַן ביי זיי נאָכצע שלעסער און פּאַלאַצען, וואָס זיינען אָנגעשפּיגעלט מיט אוצרות פון קונסט זינט 50 דורות. א לעבעדיגע קונסט געשיכטע אין יעדען פּאַלאַץ, מעהר ווערט ווי א קייזערליכער שאַצקאַמער פון גאָלד און זילבער.

לגבי דער דאָזיגער על פי רוב הער־שענדער און רעגיערענדער אַריסטאָקראַ־טיע פון אַנדערע פעלקער, איז די פאַמיליע ראַטשילד אַלס אידישער וועלט אַדעל די יונגסטע אינטערנאַציאָנאַלע אַריסטאָקראַ־טיע אין דער וועלט.

ביי די ראַטשילדס האָט זיך דאָס זאַמלען פון קונסט־אוצרות אָנגעהויבען ערשט אינמיטען פון פאַרגאַנגענעם יאָר־הונדערט. דער פונדאַמענט פון זייערע קונסט זאַמלונגען איז קוים עלטער פון צוויי ביז דריי דורות.

אָבער די דאָזיגע אידישע אַריסטאָק־ראַטיע האָט אַזוי פיעל זין און אינטערעס פאַר קונסט, אַז זי האָט אין א זעהר קור־צען היסטאָרישען פעריאָד אויפגעבויען אויף דעם געביעט פיעל מעהר ווי אוראַלטע אַריסטאָקראַטישע געשלעכטער פון רעגיע־רענדע הייזער.

ווי נאָר דאָס פאַרמעגען פון די ראַט־שילדס האָט זיך פאַרפעסטיגט אַלס אינ־טערנאַציאָנאַלע פינאַנצהייזער מיט א באַשטימטער טראַדיציע, אַז דער קאָפּ פון א יעדען פינאַנצהויז איז נאָר איינער, בשעת די איבעריגע ברידער אָדער זיהן לע־בען אַלס פּריוואַט־מענער, האָט זיך טאַקי באַלד אַנטוויקעלט ביי די דאָזיגע "ליידיג־געהער" א כסדר שטאַרקערער זין אין אינ־טערעס פאַר קונסט און ליטעראַטור. שוין אין צווייטען דור פון די רייכע ראַטשילדס האָבען איינצעלנע ברידער אָפּגעגעבען דעם גדעפטען טייל פון זייער לעבען און פאַרמעגען אויף קונסט זאַמלונג פון פיינ־סטען געשמאַק.

און במשך פון 70 יאָהר זענען די ראַטשילדס געוואָרען די באַוועגונג־און פלע־גער פון די גרעסטע פּריוואַטע קונסט גאַ־לעריעס אין דער וועלט.

ספּעציעל די פאַריזער און וויענער ראַטשילדס האָבען אַריינגעלעגט אומגע־הייערע קאַפּיטאַלען ווי אויך געוואַלדיגען פלייס און קונסט־זין אין זייערע גאַלעריען. מען האָט נים סתם געקויפט דאָס בעסטע פון מאַרק אָדער פון אינטערנאַציאָנאַלע אויקציאָנען, נאָר מען האָט אויך יאָהרע־לאַנג און צומאָל נאָך לענגער פאַרווענדעט די גרעסטע מיה און אויפגעשטעלט א וועלט פון שטילע מעקלערס צווישען דער העכסטער אַריסטאָקראַטיע, כדי אויפצו־קויפען געוויסע בילדער אָדער אַנדערע אַנטיקען, אויף וועלכע די ראַטשילדס האָ־בען געוואָרפען אַן אויג.

אין דער געשיכטע פון די ראַטשילד־שע קונסטזאַמלונגען זיינען פאַראַן אַזוי פיעל מאַטישע און פינאַנציעלע עפּיזאָדען פון אינטערנאַציאָנאַלען כאַראַקטער אַרום מעהר ווי אין קונסט אַנטיק.

פאַראַן בילדער, וואָס האָבען געדרוירט 20 יאָהר ביז זיי זיינען איבערגעוואַנ־דערט צו די ראַטשילדס. פאַראַן בילדער פון זעלטענע מייסטער, וואָס זייער וועהרט אַז דער דאָזיגער בילד איז (א פראַנאַנאַרד) וואָס זיין אומ־צעהליגער מיליאָנערדען ווערט דריקט זיך שוין אויס אין א היסטאָרישען פאַקט, אַז קייזער זך־העלם איז געווען וויכטיגער ראַטשוועון די דאָזיגע בילד ווי איידער זיין גאַנץ פאַר־מעגען, וואָס ער האָט איבערגעלאָזען אין דייטשלאַנד.

אפילו קונסט־פאַכלייט ווייסען נים דעם געוואַלדיגען ווערט פון ראַטשילדס קונסט־אוצרות אין ווייען. זיי נאָר לערייען פון די פאַריזער ראַטשילדס ווענינסטענס האַלב עפענטליך אין עס איז פאַראַן א קאַטאַלאָג פאַר אַלע קונסט אינ־טערעסאַנטען איז די וויענער ראַטשילד־גאַלעריע א שטרענג־פאַרשלאָסענע פּריי־וואַט־זאַמלונג, וואָס נאָר איינצעלנע פער־זענליכע פריינד האָבען א זכיה אריינ־וואַרפען א בליק אויף הינטער די קולי־סען פון דער קונסט־גאַלעריע.

אין דער לעצטער צייט איז דאָרט אויפגענומען געוואָרען א גרויסער אַמערי־קאַנער גאַסט, דער דירעקטאָר פון ניו־יאָרקער מעטראָפּאָליטאַן מוזעאום. ער האָט זיך דאָס גרינדליך אָנגעקוקט די אוצרות אַלס סך הכל און אויך די מענגע וואַריטעטען גאַנץ ספּעציעל. ער איז נבהל ונשתומם געוואָרען סיי פון קוואַליטעט און סיי פון קוואַנטיטעט. אזא רעזולטאַט פריוואַט זאַמלונג האָט ער אין דער גאַנ־צער וועלט נים געפונען. פון אַמעריקאַ איז שוין אָפּגערעדט, ווייל אַמעריקאַ איז בנוגע קונסטזאַמלונגען נאָך נים אַזוי רייך ווי איראָפּאַ. ער זאָל זיך האָבען אויסגע־דריקט אז אין דער קונסטזאַמלונג פון די וויענער ראַטשילדס איז פאַראַן אַזוי פיעל לוין אין די גרעסטע דרייסיג פּריוואַט זאַמ־לונגען פון גאַנץ אַמעריקאַ.

דער בעל הבית פון דער דאָזיגער זאַמלונג איז היינט בראַן דר. אַלפאָנס ראַטשילד אין א גאַנצער פאַלאַץ מיט עטליכע עטאַזשען און מיט א לאַבירינט געוואָרען געוואָרען און ווערט געקויפט פון בראַן אַלפאָנס אין דער אידישער אָפּטיילונג פון די אידישע אוצרות אין אַלע קונסטאַזאַמלונגען פון די וויענערע. פּאַריזער און לאָנדאָנער ראַט־שילדס, פון וועלכע א טייל איז שוין פאַרשאַנקען פאַר'ן פאַריזער לאַווער און ברייטש מיזעאום. ווי געוואָרען הויך עס ווערט אָפּגעשאַצט די באַדייטונג פון די וויענערע גאַלעריען אַליין איז איז גענוג דער פאַקט, אַז די גאַנצע וועלט איז מקנא וויען איבער דער דאָזיגער זאַמלונג.

(איטא)

וואָס הערט זיך אויפ'ן העברע אַישעל ביכער־מאַרק

(ביבליאָגראַפישע נאָטיצען און באַמערקונג).

פון אברהם בליי, תל־אביב.

בתלים, שירים, אברהם ברוידס. ספרות „במעלה" חוברת ג', הוצאת מרכז הסתדרות הכללית של הנוער העובד העברי. תל־אביב. חשון, תרצ"א. 36 זייטען.

„בתלים" איז א ביכעלע לידער פון א יונגען העברעאישען אַרבייטער דיכ־טער, אַרויסגענעבען מאַטע פון דער יונ־גענט אָרגאַניזאַציע אין תל־אביב.

אברהם ברוידעס איז פון די נאָר יונ־גע חלוצים, וועלכע טראָגען מיט זיך דעם אידעאַל פון אויפבויען אַרץ־ישראל אין גייסט פון דער אַרבייטערשאַפט פון וועלכע ער איז איינער. די מאָטיוון פון די לידער אין דעם ביכעלע זענען כמעט אַלע צוגעקליבען פון זעלבען זשאַנר, דאָס צוגעבונדענקייט צו דער ערד, די יסורים פון איינעם וואָס געהט אויסבויען א היימ־לאַנד, און לידער וואָס וועקען מוט און עקשנות.

— כל רגב שדות בציון נפדה
בזועה ובדם,
את גופנו נטע בבצות
ולשדנו תינק הצוה.

אָט אַזעלכע שורות זענען נים קיין זעלטענהייט אין די לידער פון א. ברוידס. נים אַלע לידער אָבער זענען באַמאַסטיש, דאָ און דאָרט וואַרפען זיך דורך פיינע ראַ־פינירטע לירישע שורות, און וועלכע עס דריקט זיך אויס דעם דיכטער'ס פיין, ווענה און בענקשאַפט, און דוקא אָט די ווינציגע, פרעטענדירענדע לידער זענען די פיינסטע און געוויס אויך אַרינטליכ־סטע, אין זיי פיהלט זיך נים קיין פאַל־שער טאָן אַלץ איז עכט, איינענס — אַזוי פיהלט דער דער דיכטער, און נים אַזוי וויל ער...

ברוידס איז נאָך נאָר א יונגער דיכ־טער, און עס ווילט זיך איהם ראַטען, ער זאָל נים שטרעבען צו זיין דוקא א וואָרט זאַגער, ליבערשט צו בלייבען בלויז דיכ־טער!

די ווואַלוציע פון א ליעבע

פון א. ז.

א קוק פון אַז אויג,
א שמייכעל פון ליפּען,
א פלאַם אין הארצען,
בענקונגס־ וועהען,
א בלום,
א ברוועל,
א לבנה־נאַכט,
א פּאַרק,
אומארמונג,
א קוש,
גליק,
סטראַטעגיע,
א ברונז,
טרעהרען,
איבערבעטען זיך,
א סורפּריז פאַרטי,
קענדי,
טיקעטס,
א באַל,
א טעקסי,
דאָס גליקליכע וואָרט,
אַן ענגיידזשמענט פאַרטי,
מעריידזש - לייסענס,
א חופּה,
האָנימון,
פּוירניטשור,
א הויז,
קוילען,
"פעידע",
סלעפּ,
א שווינגער,
טראַבעל,
קריגערעי,
א באַרדער,
דיימאָנדס,
אַן אפּעניט,
א סעפּעריישאָן,
סופּאַרט,
אַלימאָני,
א נט,
א גייע ליעבע . . .

באַריהמטע אַמעריקאַנער וועלכע באַהאַל־טען זיך אויס פון אַנקעל סעם

(פאָרזעצונג פון פריידיג 6)

אַליעזער שרמן — הירשלה אוסט־טרופּולער אַמצאַותיו ותעלוליו, בדיבוריו והלצותיו, תולדותיו והרפתקאותיו. תל־אביב. תרצ"א. 170 זייטען.

די לעצטען יאָהרען האָט זיך דער עולם א כאַפּ געטאָן צו דער לייטעטער לי־טעראַטור, צו דער ביאָגראַפיע, מלחמה באַשרייבונג און הומאָר. אויף וויפיעל דאָס לעצטע טראַגט א כאַראַקטער פון פּאָלקלאָר איז אַזאַ דערשיינונג צו באַגרי־סען, הגם ס'איז שווער צו פאַרשטעהן ווי אַזוי פּאָלקלאָר ליטעראַטור געהט אַרויס די גרעניצען פון מומחים און פאַר־שער און ווערט א פּאָלקס באַדערפענישס, ס'לאָזט זיך ניכער גלויבען, אַז א פּשוט'ער פּאָלקס מענש זוכט דעם ווייז און טאַקע נים מעהר, פּשוט א לאַך צו טאָן. ווי די זאַך זאָל נים זיין, די אַרויסגעבער און שעלער איז א שטיק פון פּאָלקסטימליכען לעבען, און אויב אפילו ער איז א לעגענ־דע, איז ער א פּאָלקס שאַפענג, און אַלס אַזעלכער וועט ער צווישען פּאָלק בלייב־בען.

און זעהר נוט האָט געטאָן א. שער־מאַן וואָס האָט געזאַמעלט הערשעלע'ס שאַפענג און אַרויסגעגעבען אין איין בוך. פון דעם שטאַנדפּונקט איז אַזאַ זאַמלונג א צושטייער צו דער זאַמלונג פון אידישען פּאָלקלאָר. אָבער א פּאָר ערנסטע באַמערקונגען פאָדערט זיך צו מאַכען בנוגע דער אויסגאַבע.

ערשטענס: הגם דער זאַמלער פאַר־זיכערט אונז פערזעליך, אַז ער האָט אויך די זעלבע מאַטעריאַלען גרייט צום דרוק אין דער אידישער שפּראַך, באַרעכטיגט עס דאָך אַלץ נים צו געבען פריהער דעם סוראַנאַט און נאָכדעם ערשט טראַכטען וועגען אַריגינאַל, איבערהויפּט ווען עס האַנדעלט זיך וועגען א פּאָלקס שאַפענג וואָס איז דורכאויס פאַרבונדען מיט אי־דיש. אידיאָמען האָבען א טבע, אַז זיי ביינען זיך נים און לאָזען זיך ניט אי־בערפיהרען אין אַן אַנדער שפּראַך, א ספּור המעשה קאָן מען יאָ איבערגעבען, אָבער די זיסקייט און זאַפטיגקייט פון א פּאָלקס אידיאָם, איבערהויפּט אין פּאָל־קלאָר, נים נאָר פאַרלירט זיך, נאָר דאָס איבערגעגעבענע לאָזט איבער הינטער זיך א סך פאַלען א שלעכטען נאָך־טעם. שוין נים רעדענדיג דערפון, וואָס אין דער זאַמלונג זענען נים אריין אייגיג פון די פּאָפּולערע מאַטעריאַלען, זענען אַלע־מען גוט באַקאַנט מיקדער און אינגעל וויצען, וועלכע זענען אַלע אַזוי פיעל מאָל געדרוקט אין א גרעסטע טייל זענען נאָר נים קיין אידישע. און אויב איהר ווילט עטליכע וויצען דורך וועלכע א טערקישער ווייצלער האָט זיך מסרס געמאַכט — האָט איהר אויפ'ן חשבון פון הערשעלע. און אפילו משה נאַדיר איז פאַרטראָטען אין א סך אַנדערע. וואָלט די זאַמלונג נעווען א קלענערע נאָר אַן אמת'ע, א גוט געגישטערטע — וואָלט זי אַהן צווייפעל פאַרדינט א סך און א סך, ווייל סתם אַלס א זאַמלונג פון וויצען זענען דאָ אויפ'ן מאַרק א סך בעסערע און גרעסערע זאַמ־לונגען.

נאָר דער זאַמלער א. שערמאַן הויבט ערשט אָן אויף דעם געביט. א דאַנקבאַ־רער געביט, און ס'איז צו דערוואַרטען, אַז אין זיינע וויטערדיגע אַרבייטען וועט ער אויסמיידען אָט די אַלע טעות'ן, זיך מעהר אָפּגעבען און פאַרטראָטען, און אפילו אין דער אידישער אויפלאַגע פון דעם בוך מאַכען די נוטיגע פאַרבעסע־רונגען, כדי צו בריינגען דעם אידישען לייענער א פּאָלקאָמענע זאַך פון א פאַל־קאָמענעם ווערט.

דאָס בוך אין העברעאיש איז אין לאַנד גאַנץ וואַרעם אויפגענומען געוואָר־רען, עס ווערט געקויפט און געלייענט און אפילו די יוגענט האָט זיך צו דעם צוגעבאַפּט.

דרבי ימי עמנו. ח. א. זוטא וי. ספּיבק. הוצאת „אמנות" תל־אביב. תרצ"א. 220 זייטען.

דאָס בוך „דברי ימי עמנו", די אי־דישע היסטאָריע באַאַרבייט אין א פּאָפּו־לערער פאָרם דורך צוויי פעדאַגאָגען און פאַכלייט אויף דעם געביט. די מחברים זאַגען אין זייער הקדמה, אַז ביים אויס־קלייבען דעם מאַטעריאַל האָבען זיי זיך געשטעלט אַלס א ליניע נים נעבען צו־פיעל פּרטים, וועלכע פאַרטיפען נים די ידיעות און וועלכע עס פאַרבייטערען נים די וועלט אַנשויאונג פון די תלמידים.

דאָס בוך וואָס אין דער ערשטער טייל נעהמט אַרום די פון אַלטען אַלף־בית, ווען דאָס פּאָלק האָט געלעבט אין זיין לאַנד, פון דער צייט פון שיבת ציון ביז דעם אויס־שטאַנד פון בר כוכבא. און דער איז גע־ווענדעט פאַר די תלמידים פון 6־טען קלאַס.

עס מוז געזאָגט ווערען, אַז הגם עס פיהלט זיך צופיעל די טענדענץ פון עקס־טרעמען נאַציאָנאַליזם אין די באַאַרבייטע דאָס אינטערעסאַנטע איז ביי די ראַטשילדס, וואָס די קונסט־שווערמער צווישען זיי שטעלען פאָר א באַזונדערע מסלה. ווער פון זיי עס איז פאַרטיעפט אין רוחניות, איז פריי פון געשעפטען און פון עולם הדאגות. עס איז א מין הי־סטאָרישע איינטיילונג ווי ביי זבולון און יששכר, איינער איז עוסק בתורה, א געשמיות, דער אַנדערער אין רוחניות. אויך דער היינטיגער באַראָן אַלפאָנס ראַטשילד פון ווייען וואָס פאַר א וועלט ער איז, ווען ער בייל־קע'ן; און אַז ער דאַרף ביי רופט ער היח'קען. נאָר די ערנסטע האָט בעריל. ווען ער דאַרף אָפּ מיט'ן אַרשין סחורה. דאָכט זיך, זי איז קומט ביי איהם אויס, אַז ער מעט אַדער צופיעל. אָבער צו־ווייניג. אַ ווייס וואָלט אפשר בעריל אין דער קע פּאַרפּאַלען געוואָרען, נאָר דער העלפּט איהם אַרויס; שטעהט א טאָג און מעסט. לייגט אין סאַרט סחורה; העלפט איינ'מענה'ן מיט דער בער, וואָס זיינען אַלע מאָל ביילינ־ווייס, אַז ער איז צוריק אויעקגעגאַנגען סטאַר.

אַט דאָס הייסט צודרעהטער

פון שלמה בן משה.

אויב איהר ווייסט נים ווער דער צודרעהטער איז, וועל איך איהר פאַר אייך פאַרשטעלען. בעריל ד דרעהטער איז א איד א ביינגעס־מאַ מאַנס א קרעמעל פון שניט־סחורה אמעריקאַניש הייסט עס, א "דריי־ס סטאָרקע; איז אַלע מאָל צודרעהט פאַרדרעהט אין ביינגעס, אַז ער ווי אויף וואָס פאַר א אַלע מאָל ער איז קורצזיכטיג און דערקענט קיינמאָל איינגענע וויינ, סיידען זי זאָגט אויז. קען קיינמאָל נים געדענקען נעמען פון אַלע קינדער, וואָס ער מאַגט, און אַז ער דאַרף שרה'קען, ער ביילקע'ן; און אַז ער דאַרף ביי רופט ער היח'קען. נאָר די ערנסטע האָט בעריל. ווען ער דאַרף אָפּ מיט'ן אַרשין סחורה. דאָכט זיך, זי איז קומט ביי איהם אויס, אַז ער מעט אַדער צופיעל. אָבער צו־ווייניג. אַ וויל אפשר בעריל אין דער קע פּאַרפּאַלען געו